

І.А. Ажаман, канд. екон. наук, доцент
Одеська державна академія будівництва та архітектури

ПРОМИСЛОВЕ ТА ЦИВІЛЬНЕ БУДІВНИЦТВО ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

Постановка проблеми. Сільські території як сукупність адміністративно-територіальних утворень – сіл, сільських поселень – є місцем проживання третини всього населення країни, де історично сформувався уклад життя, який відрізняється від міського або приміського. Мешканці сільських територій, так само як і інші, також потребують створення умов для їх праці і відпочинку. Їх житло має відповідати сучасним досягненням щодо комфортності, економічності використання, естетичності. Необхідними є і заклади для організації соціально-побутових умов, зокрема освіти, охорони здоров'я, спорту, культури. Вагомим фактором в організації комфортного життя є наявність інженерно-технічних комунікацій. Останні є також чинником розвитку сільськогосподарського виробництва.

Рівень благополуччя сільських мешканців значною мірою визначається наявністю підприємств, об'єктів та потужностей які є місцем їх працевлаштування. Тому в контексті розвитку сільських територій вагомим є питання розбудови виробничої інфраструктури, яка є підґрунтям для підвищення ефективності виробничо-комерційної діяльності суб'єктів господарювання сільської місцевості.

Таким чином, виконання завдань щодо розвитку сільських територій безпосередньо пов'язане з розвитком промислового і цивільного будівництва на селі як одного з факторів, який здатний задовольнити потребу в спорудах та будівлях, що відповідатимуть вимогам функціональності, конфігурації, інших економічних, екологічних і експлуатаційних характеристик.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розвиток сільських територій забезпечує стабільність держави в цілому, Про увагу, яку приділяють цьому питанню, свідчать законодавчо-нормативні документи державного та місцевих рівнів, дослідженнях вітчизняних науковців. Так, в роботах П.Т. Саблука, В.В. Юрчишина, О.М. Онищенко, висвітлюються теоретичні та методологічні аспекти розвитку сільських територій [1,2]. Учені Т.В. Гоголь, І.В. Прокопа звернули увагу на соціально-економічні аспекти проблеми [3, 4]. Одночасно на поглиблені дослідження

заслуговують визначення місця будівництва в розвитку сільських територій, а також пріоритетних напрямків промислового і цивільного будівництва на селі.

Формування цілей статті. Метою досліджень в роботі є визначення перспективних напрямів розвитку промислового та цивільного будівництва в сільській місцевості в контексті розвитку сільських територій.

Виклад основного матеріалу досліджень. В законодавчо-нормативних документах розвиток сільських територій розглядається як процес розвитку сільської поселенської мережі і сільськогосподарського виробництва, який повинен здійснюватися на основі реалізації комплексу заходів державного та місцевого рівнів [5]. Згідно з державною цільовою програмою сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р. подолання деградації сільських територій передбачає визначення стратегії сталого розвитку сільських територій на основі оптимізації їх соціальної і виробничої інфраструктури, підвищення рівня зайнятості сільського населення, зменшення трудової міграції, поліпшення якості продукції, підвищення конкурентоспроможності агровиробництва, охорони довкілля [6]. В рамках реалізації вказаних концепцій та програми особливого значення набуває розвиток будівництва на селі, який повинен мати комплексний характер – одночасно (за рахунок будівництва об'єктів виробничої інфраструктури) сприяти удосконаленню сільськогосподарського виробництва, підвищенню його ефективності, а також створенню гідних умов життя сільських мешканців (на реалізацію цього завдання направлено цивільне будівництво). Таку комплексність у розвитку будівництва ми пропонуємо забезпечити шляхом реалізації таких напрямків:

1. Сприяння розвитку сільського господарства через відродження традиційних галузей – рослинництва та тваринництва. При цьому вагомого значення набуває технічна складова, зокрема наявність будівель та споруд виробничого призначення. Підвищенню ефективності управлінських рішень щодо строків реалізації, якості продукції сприятиме будівництво нових та реконструкція наявних складських приміщень, зерносховищ, пунктів з очистки, підготовки та зберігання сільськогосподарської продукції та інших об'єктів. Для розвитку галузі тваринництва велике значення має наявність споруд для утримання сільськогосподарських тварин, виробництва та зберігання кормів, об'єктів зооветеринарного призначення тощо.

2. Враховуючи сезонність сільськогосподарського виробництва, скорочення трудомісткості продукції під час використання сучасних

агротехнічних заходів в рослинництві, прийомів з догляду та утримання тварин, виникає потреба пошуку нових напрямків працевлаштування сільського населення. За таких умов вектор аграрної політики переноситься на багатофункціональність сільського господарства і розширення сфер діяльності на селі.

В цьому питанні доцільно звернути увагу на досвід іноземних держав. За даними Європейської комісії, понад 91 % площі ЄС належить до сільських територій, на яких проживає 51 % населення. У розвинутих країнах ці території є привабливими і самодостатніми для проживання за своєю специфікою, неповторними ландшафтами, а тому підтримуються як життєзабезпечувальна сфера європейської спільноти, що сприяє підвищенню престижності сільського способу життя та поверненню міських жителів у сільську місцевість. Тому основними напрямками аграрної політики ЄС є: підвищення конкурентоспроможності сільського господарства, охорона навколишнього середовища, благоустрій сільських територій та підвищення рівня життя селян, розвиток альтернативних видів діяльності на сільських територіях [3].

Отже, розв'язання питання працевлаштування сільського населення в Україні, збільшення доходів сільських мешканців можливе шляхом розширення сфер діяльності в сільському господарстві, зокрема через розвиток зеленого сільського туризму, будівництво та введення в експлуатацію об'єктів сфери послуг.

Додатковий дохід як сільськогосподарським підприємствам, так і окремо сільським мешканцям, атракційної місцевості, може давати сільський туризм. Споживачами таких послуг можуть бути мешканці великих міст, іноземні туристи, що робить цю галузь більш привабливою. Таке джерело додаткового доходу є відносно недорогим, що обумовлено зацікавленістю туристів самотнім сільським побутом, місцевою культурою, природним ландшафтом тощо. Розміщення відвідувачів можливе в самих сільських будинках, що вимагає мінімальних витрат на облаштування та підготовку приміщень.

Для того, щоби туристичний рух був стабільним упродовж більшої частини року необхідно забезпечити одночасний розвиток як внутрішньої, так і зовнішньої інфраструктури селянського туристичного господарства. Внутрішня інфраструктура пов'язана з функціонуванням інженерно-технічних споруд, а саме із забезпеченням будинків інженерними комунікаціями та іншими складовими комфортного відпочинку для гостей. Зовнішня інфраструктура селянського туризму передбачає створення та забезпечення належного функціонування комунально-технічних мереж, будівництво (реконструкцію) підприємств з надання різноманітних послуг

культурного, освітнього, спортивного, побутового та іншого призначення. Зведення такої зовнішньої інфраструктури також сприятиме поліпшенню умов життя на селі та зростанню рівня зайнятості в сільській місцевості.

В загальному вигляді розвиток туристичної інфраструктури пов'язаний з будівництвом, реконструкцією та забезпеченням належного стану таких елементів, як:

- сфера розміщення туристів (зазвичай це житловий будинок селянина);

- інженерна інфраструктура (освітлення, опалення, зв'язок, шляхи, водопостачання, лижні траси);

- виробнича інфраструктура, орієнтована на народні ремесла з виготовлення сувенірів, характерних для певного регіону; приготування місцевими кухарями регіональних страв для туристів; участь туристів у різних видах сільськогосподарської діяльності;

- соціальна інфраструктура, що активізує контакти між селянами та туристами (свята, фестивалі, урочистості, змагання, розваги тощо).

Також до таких елементів, на нашу думку, можна віднести безпосередньо сільськогосподарське виробництво як сферу, що дає екологічно-чисту продукцію для споживання та є носієм культурних вікових традицій землеробства в країні.

Особливим елементом сільського туризму є екологічна інфраструктура, яка охоплює різноманітні природні особливості неподалік агротуристичних господарств. Це можуть бути лісові масиви, пам'ятки природи, річки, водопади, джерела та інші природні ландшафти. Тому, розвиваючи сільські території, слід урахувати необхідність збереження природних цінностей, мінімізацію шкідливого впливу на навколишнє середовище. Отже, під час зведення об'єктів інших елементів сільської туристичної інфраструктури необхідно враховувати природний потенціал місцевості та концентрувати увагу на використанні економічних (зелених) технологій.

Узагальнюючи вищевказане, зазначимо, що для розвитку сільських територій, підвищення ефективності аграрного сектора модернізація в напрямку диверсифікації економічної активності на селі має вагомий значення. Сільське населення, яке вивільняють або не залучають безпосередньо до агровиробництва, може здійснювати несільськогосподарські (альтернативні) види діяльності, яка потенційно є фактором стабілізації і зростання доходів селян.

3. Розвиток сільських територій, який має суспільно-орієнтований характер, безпосередньо пов'язаний з будівництвом об'єктів соціально-культурної сфери – освітнього, оздоровчого, спортивного та іншого

напрянків. Невід'ємною складовою в процесі створення гідних соціально-культурних умов є розвиток інженерно-технологічної інфраструктури, будівництво доріг, розширення мереж водозабезпечення і водовідведення, газифікації, електрифікації, мереж зв'язку та Інтернету.

Вказані напрямки розвитку сільських територій будуть найбільш ефективними у разі реалізації системного підходу. Тому доцільною є пропозиція щодо впровадження концепції сталого розвитку (sustainable development), суть якої полягає в обов'язковій узгодженості економічного, екологічного та людського розвитку таким чином, щоб не зменшувалися якість і безпека життя людей, не погіршувався стан довкілля й відбувався соціальний прогрес, покликаний задовільнити потреби кожної людини [7].

Ця концепція набуває ще більшої актуальності в питанні розвитку промислового та цивільного будівництва на селі, бо останнє має ряд особливостей: комплексність споруд на території виробничої зони, необхідність узгодженості щодо зручності та дотримання санітарно-гігієнічних норм розміщення в поєднанні з обслуговувальними, житловими, соціально-культурними зонами в межах певної території. Комплекси сільськогосподарських споруд зазвичай розміщують з врахуванням їх функціонального призначення, поєднуючи є об'єктами обслуговувального та загальнопромислового призначення.

Одночасно розвиток будівництва в сільській місцевості пропонується здійснювати на основі «збалансованого (зрівноваженого) розвитку», якому, на думку В.А. Барановського, притаманна збалансована динамічна рівновага між компонентами інтегрованої геосистеми «природа-суспільство» [8]. Такий зрівноважений розвиток забезпечуватиме певний тип рівноваги між соціально-економічними та природними складовими сільських територій.

Висновки. Таким чином, узагальнюючи все вищезазначене, вважаємо за можливе зазначити, що визначення потреби в об'єктах промислового та цивільного призначення для аграрної сфери має ґрунтуватися на комплексному підході, який передбачає:

- поєднання економічної, екологічної, соціально-культурної доцільності і раціональності розміщення споруд в сільській місцевості;
- системний характер - зведення виробничої, соціально-культурної, інженерно-технічної інфраструктури, що сприятиме всебічному розвитку сільських територій;
- максимальне збереження природного ландшафту, мінімізацію негативного впливу на навколишнє середовище та людину.

Особливим напрямком є зведення об'єктів несільськогосподарського (альтернативного) виробництва (виготовлення ремісницьких виробів,

сувенірної продукції, виробів культурно-побутового характеру, надання послуг з сільського туризму), яке буде направлено на збільшення рівня зайнятості на селі, зменшення сезонності та підвищення величини додаткових доходів.

Бібліографічний список: 1. Саблук П.Т. Розвиток сільських територій – запорука відродження аграрної України / П.Т. Саблук // Вісн. аграр. науки. – 2006. – № 5. – С. 21-32. 2. Юрчишин В. Сільський розвиток: основи методології та організації / В. Юрчишин, О. Онищенко // Економіка України. – 2006. – № 10. – С. 4-13. 3. Гоголь Т.В. Багатофункціональний розвиток сільських територій – стратегічна мета державної регіональної політики [Електронний ресурс] / Т.В. Гоголь // Державне управління: теорія та практика. – К.: Вид-во НАДУ при Президентові України, 2011. – Режим доступу: <http://www.academy.gov.ua>. 4. Прокопа І.В. Соціальні аспекти розвитку сільських територій / І.В. Прокопа // Економіка АПК. – 2005. – № 11 (133). – С. 48-51. 5. Концепція розвитку сільських територій (проект) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: – <http://minagro.gov.ua/ru/node/10183>. 6. Державна цільова програма сталого розвитку сільських територій на період до 2020 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.minagro.gov.ua>. 7. Програма дій «Порядок денний на ХХІ століття»: [пер. з англ.]. – К.: Інтелсфера, 2000. – 360 с. 8. Барановський В.А. Територіальна модель дослідження сталого екологічного розвитку України / В.А. Барановський // Економіка України. – 1998. – № 8. – С. 76-83.

Ажаман И.А. Промышленное и гражданское строительство как приоритетное направление развития сельских территорий. Обосновано значение промышленного и гражданского строительства как приоритетного направления развития сельских территорий. Определены основные направления развития строительства в сельской местности. Обоснована необходимость комплексного подхода к развитию строительства на селе.

Azhaman I. Industrial and public construction as a priority direction of rural areas development. Justified by the importance of industrial and civil building as a priority the development of rural areas. The main directions of development of building in the countryside. The necessity of an integrated approach to the development of building in rural areas.